

Nuorten moninaiset koulutuspolut perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ja kohti työelämää

Johdanto

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on kehittää ammatillista osaamista, vastata työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua. Koulutuksen tavoitteena on samalla tukea opiskelijoiden kehitystä ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä antaa jatko-opintojen, ammatillisen kehittymisen ja persoonallisuuden monipuolisen kehityksen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.^{1, 2} Tässä artikkelissa jäsenämme kokonaisuutta ammatillisen koulutuksen kolmoistehtävänä: ammatillisen osaamisen, kasvun ja yhteiskunnallisen osallisuuden sekä jatko-opintovalmiuksien rakentamisena.

Ammatillista koulutusta uudistettiin kokonaisvaltaisesti vuonna 2018. Ammatillisen koulutuksen reformissa vahvistettiin osaamisperusteisuutta, henkilökohtaistamista ja työelämälähtöisyyttä sekä uudistettiin koulutuksen ohjausta ja rahoitusta.³ Osaamisperusteisuuden lähtökohtana on opiskelijan osaaminen ja sen kehittyminen. Aikaisemmin hankittu osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan, ja opiskelijan opintopolku rakentuu hänen osaamisensa, tavoitteidensa ja tutkinnon vaatimusten pohjalta. Ammatti-identiteetin rinnalle onkin nostettu osaamisidentiteetin käsite, jolla kuvataan yksilön käsitystä omasta osaamisestaan ja sen kehittymisen mahdollisuuksista.⁴

Toinen merkittävä koulutuspoliittinen muutos oli oppivelvollisuuden laajentaminen vuonna 2021. Uudistuksen tavoitteena oli vahvistaa siirtymistä toiselle asteelle, ehkäistä koulutuksen keskeyttämistä ja varmistaa mahdollisimman monelle nuorelle vähintään toisen asteen tutkinto.⁵ Ensimmäiset vaikutusarviot osoittavat uudistuksen vahvistaneen koulutuksessa pysymistä. Oppivelvollisuuden korottaminen vähensi alle 18-vuotiaiden koulutuksen keskeyttämistä noin kolmanneksella, ja toisen asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kasvoi noin 1,5 prosenttiyksikköä suhteessa vanhempiin ikäluokkiin.⁶

Koulutuksessa pysyminen kuvaa yhtä osaa nuoren koulutuspolusta. Opintoihin kiinnittyminen rakentuu laajemmin opiskelijan toimijuudesta, oppimisen tuesta, sosiaalisista suhteista, ohjauksen saavutettavuudesta ja kokemuksesta oppilaitosyhteisöön kuulumisesta.⁷ Tästä näkökulmasta keskeiseksi kysymykseksi nousee se, millaisilla edellytyksillä siirtymä perusopetuksesta johtaa nuorelle mielekkääseen ja kestäväan ammatilliseen koulutuspolkuun.

Perusopetus luo pohjan ensimmäisille koulutus- ja uravalinnoille

Perusopetuksen oppilaanohjauksen tavoitteena on tukea nuoren itsetuntemuksen, päätöksentekotaitojen sekä koulutus- ja urasuunnitteluvalmiuksien kehittymistä. Perusopetuksen päättövaiheessa nuoren tulisi pystyä yhdistämään tietoa omista vahvuuksistaan ja kiinnostuksen kohteistaan tietoon koulutuksesta, ammanteista ja työelämästä.^{8, 9} Koulutusvalintaan valmistautuminen rakentuu tällöin koko yläkoulun aikaisena prosessina.

Työelämään tutustuminen (TET) on yksi keskeinen tapa rakentaa yhteyttä koulun, ammattien ja työelämän välille. TET-jaksot tarjoavat nuorelle omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja mahdollisuuden tarkastella omia kiinnostuksen kohteitaan käytännön ympäristöissä. Jaksojen toteutuksessa, laadussa ja saavutettavuudessa esiintyy kuitenkin vaihtelua koulujen, oppilaiden ja työpaikkojen välillä.^{10, 11} Työelämään tutustumista voidaan toteuttaa myös ammatillisissa oppilaitoksissa, jolloin nuori pääsee kokeilemaan koulutusala ja oppimisympäristöä ennen varsinaista hakupäätöstä. Kokemuksellisuuden merkitys korostuu tilanteissa, joissa nuori hakee varmistusta omalle koulutus- tai ammatinvalinnalleen. Koulutuksia ja ammatteja koskeva tieto muodostaa tällöin yhden osan valintaprosessia, ja omakohtainen kokemus auttaa suhteuttamaan tietoa omiin kiinnostuksen kohteisiin, valmiuksiin ja tavoitteisiin.¹²

Oppilaanohjauksen tavoitteet ovat laajoja suhteessa siihen käytettävissä olevaan aikaan. Nuoren pitäisi muodostaa käsitys koulutusvaihtoehtoista, ammateista ja työelämästä sekä kehittää samalla valmiuksia oman tulevaisuutensa suunnitteluun. Valtaosa oppilaista arvioi itsetuntemuksensa sekä tiedonhankinta- ja päätöksentekotaitojensa vahvistuneen perusopetuksessa.¹⁰ Ohjauksen määrässä ja saavutettavuudessa on silti tunnistettu kehittämistarpeita. Sarasjärven ja Murron¹³ kyselyssä viidesosa ammatilliseen koulutukseen hakeutuneista arvioi saaneensa riittävästi ohjausta. Nuoret kaipasivat lisää tietoa koulutus- ja ammattivaihtoehtoista sekä mahdollisuuksia tutustua toisen asteen oppilaitoksiin ja työpaikkoihin.

Oppilaanohjausta täydentävät pitkäkestoiset ja kokemukselliset ohjauksen muodot. Tehostettu henkilökohtainen oppilaanohjaus (TEHO) kohdentaa tukea erityisesti niille kahdeksannen ja yhdeksannen luokan oppilaille, joilla on haasteita jatko-opintoihin hakeutumisessa. Sen toteuttamiseen vaikuttavat oppilaiden tavoitteet, ohjauksessa käytettävät menetelmät ja paikalliset resurssit.¹⁴

Työelämäpainotteisessa perusopetuksessa (TEPPO) oppilas opiskelee omalla luokallaan ja osallistuu tavallista laajempiin työelämäjaksoihin. Se tarjoaa mahdollisuuden oppia opetussuunnitelman mukaisia sisältöjä työelämäympäristöissä sekä rakentaa ymmärrystä ammateista, työelämästä ja omasta tavasta toimia erilaisissa työyhteisöissä.¹⁵ Nivelvaiheen NOPO-opinto-ohjauksessa puolestaan pitkäkestoinen yksilöohjaus yhdistyy koulutus- ja työelämäkokeiluihin.^{12, 16}

Näitä toimintamuotoja yhdistää ajatus koulutusvalinnasta vähitellen rakentuvana prosessina. Keskeisiksi nousevat tiedon rinnalla aika, omakohtaiset kokemukset, mahdollisuus vaihtoehtojen tutkimiseen sekä nuoren toimijuutta vahvistava ohjaussuhde. Siirtymien tukemisen merkitystä on tarkasteltu jo ennen oppivelvollisuuden laajentamista erityisesti siitä näkökulmasta, miten koulutusjärjestelmän rakenteet kykenevät tukemaan yksilöllisiä koulutuspolkuja.¹⁷

Siirtymä ammatilliseen koulutukseen rakentuu useista reiteistä

Perusopetuksen päättäneiden siirtymisessä toiselle asteelle on tapahtunut viime vuosikymmenen aikana muutoksia. Taulukosta 1 ilmenee, että ammatilliseen koulutukseen ensisijaisesti hakeneiden osuus on laskenut noin 47 prosentista 42 prosenttiin. Ammatillisessa koulutuksessa heti jatkaneiden osuus laski vastaavana aikana 42 prosentista noin 40 prosenttiin. Samalla valmentaviin ja valmistaviin koulutuksiin sijoittuminen lisääntyi. Vuonna 2014 niissä jatkoi 0,7 prosenttia perusopetuksen päättäneistä ja vuonna 2024 jo 6,7 prosenttia.¹⁸

Taulukko 1. Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön hakeutuminen ja sijoittuminen ammatilliseen sekä valmentavaan tai valmistavaan koulutukseen 2014–2024.¹⁸

Vuosi	9. luokan päättäneet	Ammatilliseen ensisijaisesti hakeneet, %	Jatkoi heti ammatillisessa, %	Valmentavaan/valmistavaan ensisijaisesti hakeneet, %	Jatkoi heti valmentavassa/valmistavassa, %
2014	57 853	46,9	42,1	0,1	0,7
2015	58 224	45,9	41,8	1,0	1,9
2016	57 615	45,8	42,5	1,0	1,6
2017	57 753	44,7	41,3	1,3	1,8
2018	58 027	43,7	40,8	1,4	2,0
2019	59 032	44,0	40,3	1,5	2,2
2020	58 468	43,3	40,2	1,3	2,6
2021	59 421	44,0	40,5	2,1	3,6
2022	60 803	44,3	41,8	3,5	5,4

Vuosi	9. luokan päättäneet	Ammatilliseen ensisijaisesti hakeneet, %	Jatkoi heti ammattillisessa, %	Valmentavaan/valmistavaan ensisijaisesti hakeneet, %	Jatkoi heti valmentavassa/valmistavassa, %
2023	60 047	43,6	40,9	3,6	6,0
2024	61 673	42,4	39,9	3,9	6,7

Valmentaviin koulutuksiin siirtymisen kasvua on syytä tarkastella samalla, kun huomioidaan koulutusjärjestelmässä tapahtuneet muutokset. Vuodesta 2022 lähtien tilasto sisältää tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen (TUVA) ja oppivelvollisille suunnatun kansanopistojen opistovuoden. Oppivelvollisuuden laajentuminen on samalla vahvistanut koko ikäluokan ohjautumista toisen asteen koulutukseen. Tilastollinen kehitys kuvaa siten sekä nuorten koulutuspolkuja että järjestelmän muuttuneita tapoja organisoida siirtymävaihetta.

TUVA-koulutus voi tarjota nuorelle aikaa alanvalinnan selkiyttämiseen sekä opiskelu-, kieli- ja muiden valmiuksien vahvistamiseen. Siirtymävaiheen lisäämisen saa merkityksensä siitä, miten se tukee seuraavaa vaihetta. Onnistunut valmentava koulutus voi vahvistaa nuoren mahdollisuuksia kiinnittyä tutkintokoulutukseen ja edetä siinä. Samalla se tekee näkyväksi yhden ammatillisen koulutuksen keskeisen piirteen: opiskelijat saapuvat tutkintokoulutukseen erilaisista lähtökohdista ja erilaisten reittien kautta.

Moninaisuus on ammatillisen koulutuksen lähtökohta

Ammatillisen koulutuksen opiskelijajoukko on moninainen. Jo suoraan perusopetuksesta tulevien nuorten välillä on eroja koulumenestyksessä ja aikaisemmassa oppimishistoriassa, alanvalinnan varmuudessa, opiskelutaidoissa, elämäntilanteessa, kielellisissä valmiuksissa sekä tutkinnon jälkeisissä tavoitteissa. Osalle nuorista ammatillinen ala on ollut pitkään selkeä tavoite. Toiset rakentavat suuntaansa opintojen aikana ja voivat myöhemmin vaihtaa alaa, jatkaa korkeakoulutukseen tai yhdistää työn ja uuden kouluttautumisen.

Moninaisuus koskee myös tapaa, jolla ammatillinen osaaminen on ennen koulutukseen tuloa rakentunut. Osa opiskelijoista aloittaa alalla, josta heillä on vain vähän aikaisempaa käytännön kokemusta. Joillakin aloilla aikaisempi osaaminen voi puolestaan olla pitkäaikaista ja pitkälle kehittyntä. Esimerkiksi musiikin tai muun taiteenalan ammatillisiin opintoihin hakeutuvalla nuorella saattaa olla taustallaan vuosien tavoitteelliset opinnot osana jo varhain alkanutta koulutuspolkua. Polku voi jatkua taiteen perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ja edelleen korkeakouluopintoihin.

Tämä tuo osaamisperusteisuuden tärkeän näkökulman: Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnistaminen voi joillakin opiskelijoilla mahdollistaa nopean etenemisen tietyissä tutkinnon osissa. Samankin alan opiskelijoiden lähtötilanteet voivat silti olla hyvin erilaisia. Yhdellä on vuosien aikana rakentunut erityisosaaminen, toinen aloittaa ammatillisen osaamisen rakentamisen suurelta osin tutkintokoulutuksen aikana. Tutkintojen yhtenäiset osaamistavoitteet yhdistyvät näin erilaisiin tapoihin ja aikajänteisiin, joilla osaaminen saavutetaan.

Moninaisuus näkyy lisäksi opiskelijoiden koulutusreiteissä ja ohjauksen tarpeissa. Perusopetuksessa yksilöllistettyjen oppimäärien määrä on yhteydessä siihen, millaiselle koulutuspolulle oppilas perusopetuksen jälkeen siirtyy. Runsaammin yksilöllistettyjä oppimääriä opiskelleet sijoittuvat muita useammin valmentaviin koulutuksiin.¹⁹ Ammatillinen koulutus toimii näin yhteisen tutkintojärjestelmän sisällä hyvin erilaisten opiskelijoiden koulutusympäristönä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokemukset koulutuksesta ovat entistä myönteisimpiä ja koulutus koetaan laadukkaana.²⁰ Yksilöllisten opintopolkujen vahvistaminen on lisännyt mahdollisuuksia ottaa huomioon opiskelijoiden aikaisempi osaaminen, erilaiset tavoitteet ja etenemisen tavat. Karvin arvioinnissa ammatillisessa koulutuksessa todettiin olevan hyvät mahdollisuudet opintojen yksilöllistämiseen, vaikka opiskelijoiden osallistumisessa

opintopolkujensa suunnitteluun sekä ohjauksen toteutumisessa on edelleen eroja.²¹ Henkilökohtaistamisen merkitys korostuu juuri opiskelijajoukon moninaistuessa.

Kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus on niin ikään kasvanut. Maahanmuuttotastaisten nuorten koulutuspolkuja koskeva tutkimus on osoittanut, kuinka koulutukseen siirtymiseen vaikuttavat yksilöllisten valintojen rinnalla koulutusjärjestelmän rakenteet, koulutustarjonta, ohjauk käytännöt sekä nuorten erilaiset koulutus- ja elämäntilanteet.²²

Myös keskeyttämistä koskeva tieto tuo esiin opiskelijajoukon moninaisuuden. Karvin koulupudokkuutta koskevassa tarkastelussa korostuivat ammatillisen koulutuksen opiskelijat ja erityistä tukea saaneet opiskelijat. Keskeyttäneiden joukossa oli samalla opiskelijoita, jotka olivat edenneet opinnoissaan pitkälle ja joiden koulumenestys tai oppimisvaikeudet eivät selittäneet keskeyttämistä.²³ Keskeyttämisen taustalla voi siten olla hyvin erilaisia koulutukseen, elämäntilanteeseen, terveyteen, toimeentuloon tai tulevaisuuden suunnitelmiin liittyviä tekijöitä.

Tilastokeskuksen mukaan alle 25-vuotiaiden ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijoista 8,4 prosenttia keskeytti aloittamallaan koulutussektorilla lukuvuonna 2023–2024 ja 7,6 prosenttia keskeytti kokonaan tutkintoon johtavan koulutuksen.²⁴ Ikäryhmän erottaminen koko ammatillisen koulutuksen opiskelijajoukosta on tärkeää, sillä ammatillisessa koulutuksessa opiskelee runsaasti eri-ikäisiä opiskelijoita ja keskeyttäminen yleistyy iän myötä.

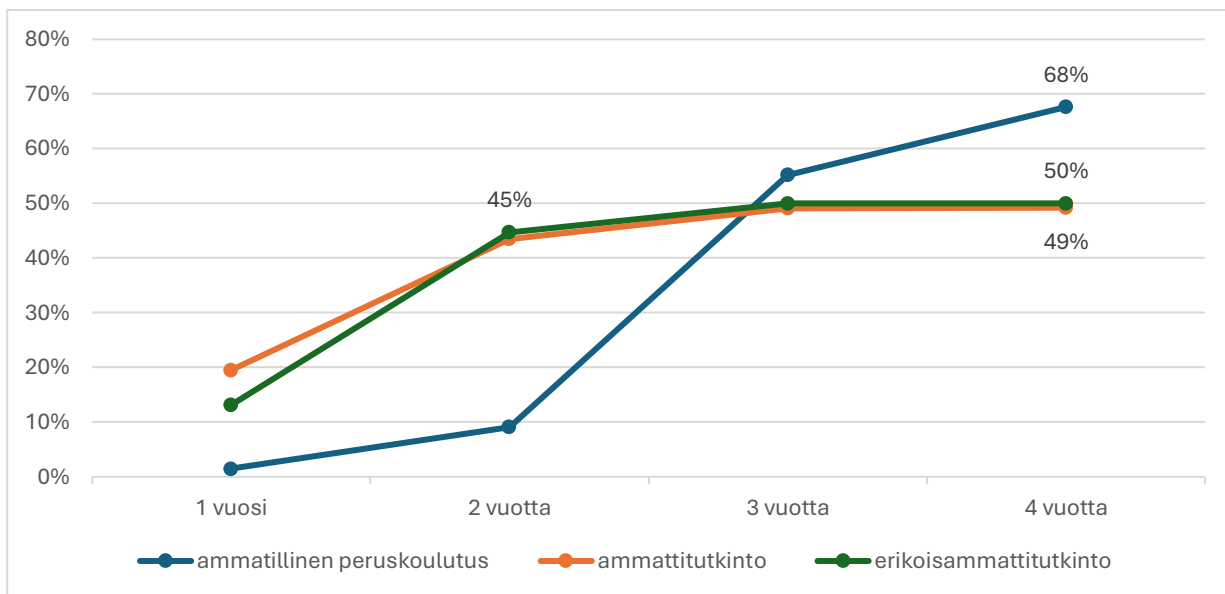
Moninaisuus kannattaa siten ymmärtää ammatillisen koulutuksen normaalina lähtökohtana. Sen pedagogisia vastinpareja ovat riittävä opetus, henkilökohtaistaminen, saavutettava ohjaus, oppimisen tuki sekä mahdollisuus edetä opiskelijan osaamiseen ja tavoitteisiin soveltuvalla tavalla. Samalla yhteinen tutkinto edellyttää kaikilta tutkinnon perusteissa määritellyn osaamisen saavuttamista.

Taitojen kehittyminen vie aikaa

Vuosien 2015–2020 alle 21-vuotiaana ammatillisen perustutkinnon aloittaneista 68 % läpäisi tutkintonsa neljässä vuodessa. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoissa samoina vuosina aloittaneista nuorista vajaa puolet läpäisivät tutkinnon kahdessa vuodessa (Kuvio 1).

Osaamisperusteisuus mahdollistaa opiskelijoille eripituisia tutkinnon suorittamisaikoja.

Aikaisemmin hankittu osaaminen lyhentää perustellusti opiskeluun tarvittavaa aikaa silloin, kun osaaminen vastaa tutkinnon tavoitteita. Suoraan perusopetuksesta tulevien nuorten tilanne on usein toisenlainen. He rakentavat ammatillisen osaamisen rinnalla työelämävalmiuksiaan, yleisiä taitojaan ja omaa suuntaansa aikuisuuteen.

Kuvio 1. Vuosina 2015–2020 aloittaneiden ammatillisen koulutuksen läpäisy alle 21-vuotiailla tutkintotyypeittäin.²⁵

Tutkinnon suorittamisaikaa tarkasteltaessa on siksi tarpeen palata ammatillisen koulutuksen kolmoistehtävään. Perustutkinnon tehtävänä on tuottaa ammattitaito ja työelämässä tarvittava osaaminen. Samalla koulutus tukee nuoren kasvua yhteiskunnan jäseneksi ja tuottaa jatko-opintovalmiuksia. Näiden tavoitteiden saavuttaminen muodostaa kokonaisuuden, jonka toteutumista tutkinnon suorittamiseen käytetty aika kuvaa vain osittain.

Jatko-opintovalmiuksien merkitys näkyy konkreettisesti ammattikorkeakouluun siirtyneiden kokemuksissa. Karvin arvioinnissa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden vahvuuksiksi ammattikorkeakouluopinnoissa tunnistettiin ammatillinen osaaminen, työkokemus ja työelämätaidot. Kehittämistarpeita havaittiin muun muassa matemaattisissa sekä viestinnällisissä valmiuksissa.²⁶ Ammatillisen perustutkinnon aikana rakennettavat yleiset valmiudet muodostavat siten konkreettisen perustan myös myöhemmälle opiskelulle.

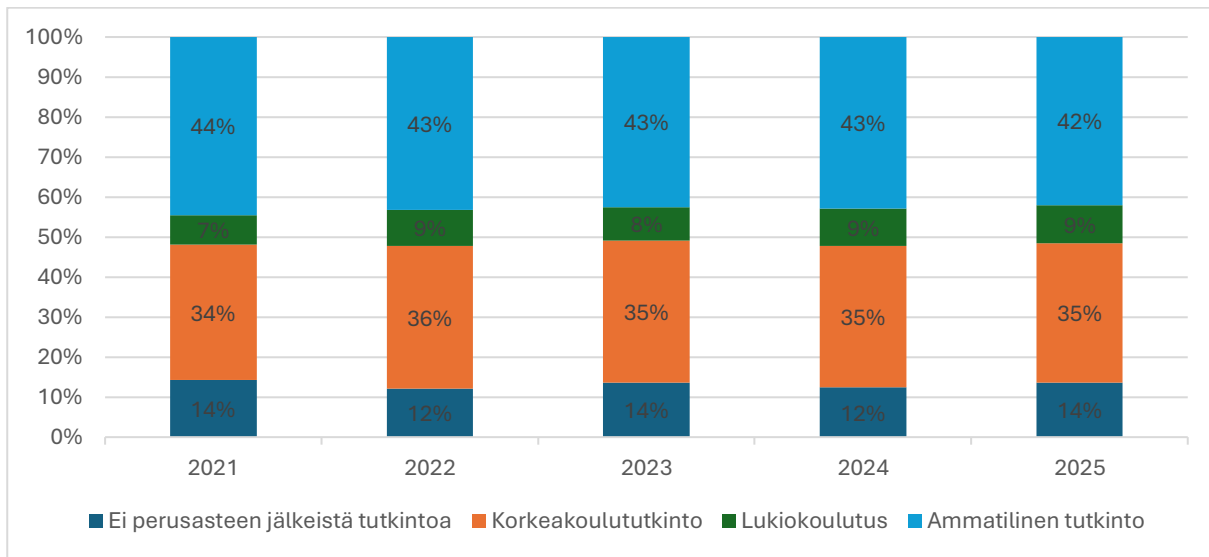
Ammatillista koulutusta voidaan tarkastella myös taloudellisena investointina. Tällöin kiinnostuksen kohteena ovat koulutuksesta aiheutuvien kustannusten rinnalla muun muassa valmistuminen, työllistyminen, työn ja koulutuksen vastaavuus, ansiotulot sekä myöhempi kouluttautuminen.^{27, 28, 29} Taloudellinen vaikuttavuus rakentuu siten useasta toisiinsa kytkeytyvästä tuloksesta. Taulukosta kaksi nähdään vuosien 2020–2024 nuorten ammatillisen koulutuksen suorittaneiden sijoittuminen vuosi tutkinnon ja kolme vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen työlliseksi on sijoittunut 63 %, mikäli työlliset opiskelijat lasketaan mukaan työlliseksi. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnon suorittaneet ovat sijoittuneet samalla laskutavalla noin 80–90 % työlliseksi. Kolme vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen etenkin opiskelijoiden osuus kasvaa (Taulukko 2).

Taulukko 2. Alle 20-vuotiaiden (nuorten) sijoittuminen 1 ja 3 vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen 2020–2024.³⁰

	Päätoiminen työllinen %		Työllinen opiskelija %		Päätoiminen opiskelija %		Työtön %		Varusmies, siivii- palvelusmies %		Eläkeläinen %		Muu/ tuntematon tai muuttanut maasta %	
	1v.	3v.	1v.	3v.	1v.	3v.	1v.	3v.	1v.	3v.	1v.	3v.	1v.	3v.
Ammatillinen perustutkinto	54	56	9	14	10	13	17	11	2	0	1	1	8	5
Ammatti- tutkinto	68	62	13	17	7	10	7	6	0	0	0	0	4	4

Erikoisam-	75	70	17	21	3	5	4	4	0	0	0	0	1	1
mattitutkinto														
Yhteensä	55	56	9	14	10	13	16	10	2	0	1	2	8	5

Taloudellista vaikuttavuutta työllistymisen ohella indikoi myös, mihin ammattiasemaan koulutuksesta sijoitutaan. Eurostatin mukaan Suomessa yli 40 prosentilla yrittäjistä on koulutuspohjanaan ammatillinen tutkinto (kuvio 2). Eurostatin tilasto käsittää työnantaja- sekä yksinyrittäjät (self-employed with/without employees). Eroteltaessa tilastot yksin- ja työnantajayrityksiin koulutuspohjajakaumat säilyvät samanlaisina. Ammatillisen koulutuksen rooli on tästä näkökulmasta yrittäjyydelle merkittävä. Tilastopalvelu Vipusen sijoittumistilastojen mukaan nuorista opiskelijoista yrittäjäksi sijoittuu 3 vuodessa tutkinnon suorittamisesta n. 3–4 %.²⁹

Kuvio 2. Yrittäjien koulutustausta Suomessa vuosilta 2021–2025.³¹

Ammatillisen koulutuksen työmarkkinavaikutuksista on myös kausaaliseen tutkimusasetelmaan perustuvaa suomalaista näyttöä. Silliman ja Virtanen vertasivat ammatilliseen ja lukiokoulutukseen hakeneita nuoria. Ammatilliseen koulutukseen pääsy lisäsi ansiotuloja uran alkuvaiheessa, ja hyöty säilyi ainakin 30 ikävuoden puoliväliin asti.^{32, 33} Tutkimus antaa viitteitä siitä, että ammatillisella koulutuksella voi olla pitkäkestoinen työmarkkinatuotto ja että koulutusmuodon taloudellista merkitystä on perusteltua tarkastella myös työllistymisen ja ansioiden kautta. Tämä on tärkeä huomata myös koulutuksen kestoa koskevassa keskustelussa. Yhden opiskeluvuoden kustannus on helposti havaittava menoerä, kun taas koulutuksen pitkän aikavälin hyödyt jakautuvat työuran ajalle.

Koulutuksen aikana saavutettu ammattitaito, tutkinnon loppuun suorittaminen ja onnistunut siirtyminen työelämään tuottavat merkittävää hyötyä sekä yksilölle että julkiselle taloudelle. Vastaavasti keskeytyminen, puutteelliseksi jäävä osaaminen tai toistuvat uudet koulutusjaksot aiheuttavat kustannuksia yhteiskunnalle.

Ammatillisen koulutuksen moninaisuus on sen vahvuus

Nuorten koulutuspolut perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen ovat viime vuosina monimuotoistuneet toimintaympäristöjen muuttuessa. Oppivelvollisuuden laajentuminen on vahvistanut koulutuksessa pysymistä ja toisen asteen tutkintojen suorittamista.⁶ TUV-koulutus on tuonut nivelvaiheeseen uuden yhteisen rakenteen. Samalla ohjauksen velvoitteita ja työmuotoja on vahvistettu. Ammatillisessa koulutuksessa yksilölliset opintopolut ovat vakiintuneet osaksi opiskelijan, opettajan ja oppilaitoksen arkea.

Muutokset tekevät näkyväksi siirtymän kaksi toisiinsa liittyvää ulottuvuutta. Ensimmäinen koskee koulutusjärjestelmän kykyä tarjota nuorelle tarkoituksenmukainen opiskelupaikka. Toinen liittyy siihen, miten nuori kiinnittyy valitsemaansa koulutukseen, saavuttaa tutkinnon edellyttämän osaamisen ja rakentaa omaa tulevaisuuttaan.

Ammatillisen koulutuksen moninaisuus asettaa tälle tarkastelulle tärkeän lähtökohdan. Moninaisuus ulottuu opiskelijoiden taustoista koulutusreitteihin, elämäntilanteisiin ja tavoitteisiin sekä edelleen ammattialojen erilaisiin tapoihin rakentaa osaamista. Yhdellä opiskelijalla voi olla koulutukseen tullessaan vuosien harjoittelun tuottama osaaminen, toisella ammatillisen osaamisen hankkiminen alkaa ammatillisessa koulutuksessa. Yksi hyötyy nopeasta etenemisestä, toinen tarvitsee enemmän aikaa perustaitojen, ammatillisen osaamisen, kielitaidon tai opiskelukyvyn vahvistamiseen. Kolmannelle valmentava koulutus tai alan vaihtaminen rakentaa perustan myöhemmin hyvin eteneville tutkinto-opinnoille. Yksilöllisyys toteutuu näin eri tavoin ja eri aikajänteillä.

Tästä seuraa tutkintojen suorittamisaikaa koskeva johtopäätös. Osaamisperusteisuus mahdollistaa tarkoituksenmukaisen nopean etenemisen silloin, kun opiskelijan aikaisempi osaaminen antaa siihen valmiudet. Nuorten perustutkinnoissa yleinen tavoite tutkintojen suorittamisajan lyhentämisestä kohtaisi kuitenkin nopeasti koulutuksen kolmoistehtävän rajat. Tarvittavan ammattiosaamisen ja taitojen saavuttaminen vaatii riittävästi opetusta, ohjausta, harjoittelua ja toistoa. Nuoruus on samalla elämänvaihe, jossa ammatillinen suunta, identiteetti ja suhde työelämään kehittyvät. Huolella opittu perusosaaminen mahdollistaa myös vahvemman perustan toiminnalle koulutuksen jälkeen työelämässä, jatko-opinnoissa sekä yrittäjyydessä.

Ammatillisen koulutuksen kolmoistehtävä tarjoaa perustan sen vaikuttavuuden arvioinnille. Työelämä tarvitsee osaavia ammattilaisia, ja ennakoitietä osoittaa ammatillisesti koulutetun työvoiman tarpeen jatkuvan tulevaisuudessa.³⁴ Työelämän näkökulmasta keskeistä on valmistuvan opiskelijan osaaminen ja kyky kehittää sitä edelleen.

Ammatillinen koulutus valmistaa nuoria ammattiin, tuottaa työelämän tarvitsemaa osaamista, rakentaa jatko-opintovalmiuksia ja tukee nuoren kasvua yhteiskunnan jäseneksi. Näiden tehtävien toteuttaminen edellyttää riittäviä pedagogisia ja ohjauksellisia resursseja sekä mahdollisuutta käyttää oppimiseen sen edellyttämä aika.

Lähteet

1. Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2017/531>
2. Opetushallitus. (n.d.). *Tutkintojen perusteet*. Haettu 19.8.2026 osoitteesta <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet>
3. HE 39/2017. *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2017/39>
4. Vieno, A., Helander, J. & Saari, J. (2017). Osaamisperusteisuudesta osaamisidentiteettiin. *HAMK Unlimited Journal*, 29.12.2017. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111790836>
5. HE 173/2020. *Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi*. <https://finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2020/173>
6. Junttila, J. (2025). *Oppivelvollisuuden korotuksen vaikutuksista*. Datahuone-raportti 5/2025. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. <https://www.doria.fi/handle/10024/193573>

7. Myllykoski-Laine, S., Jokio, K., Kalalahti, M. & Kiilakoski, T. (2024). *Kouluun ja opintoihin kiinnittymisen tukeminen oppivelvollisuusikäisten koulutuksissa*. Julkaisut 10:2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/kouluun-ja-opintoihin-kiinnittymisen-tukeminen-oppivelvollisuusikaisten-koulutuksissa>
8. Opetushallitus. (2014). *Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014*. <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/maarayskokoelmat/opetushallitus/2014/42193>
9. Niemi, P. (2016). *Ohjaus ja oppilaiden urapohdinta. Turkulaisten peruskoulun päättöluokkalaisten ohjauskokemukset urapohdinnan selittäjinä*. Annales Universitatis Turkuensis C 423. Turun yliopisto. <https://www.utupub.fi/handle/10024/124526>
10. Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjälldman, I.-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A. & Vuorinen, R. (2020). *Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa*. Julkaisut 6:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/vaihtoehtoja-valintoja-ja-uusia-alkuja-arviointi-nuorten-opintopoluista-ja-ohjauksesta-perusopetuksen-ja-toisen-asteen-nivelvaiheessa>
11. Mayer, M., Lahtinen, J., Aapola-Kari, S., Pietarinen, A., Kallio, A., Jänkälä, J.-P. & Hakanen, M. (2022). *Työelämään tutustumisjaksojen toteutus, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja saavutettavuus perusopetuksen aikana*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:33. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-060-8>
12. Helander, J., Toiviainen, E., Heikkinen, J., Salmela, K. & Tuominen, R. (2022). Kokemuksellisuus ja toimijuus osana siirtymävaiheen opinto-ohjausta. *HAMK Unlimited Journal*, 21.12.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022122173095>
13. Sarasjärvi, K. & Murto, V. (2020). *Oppivelvollisuuden laajentaminen – avoin kysely peruskoulun ja toisen asteen opiskelijoille*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:21. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-863-2>
14. Souto, A.-M., Vehviläinen, S. & Lonka, H. (2026). Objects, tools, and cooperation arrangements in intensified personal guidance counseling in Finland. *Nordic Journal of Transitions, Careers and Guidance*, 7(1), 1–13. <https://doi.org/10.16993/njtcg.103>
15. Pekkanen, K. & Helander, J. (2019). Työelämäpainotteinen ohjaus perusopetuksessa – TEPPO-mallin tarkastelua. *HAMK Unlimited Journal*, 25.11.2019. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111390337>
16. Peltola, A. & Laajala, T. (2021). Nivelvaiheohjaus on rajat ylittävää yhteistyötä. *Oamk Journal*, 24/2021. <https://oamkjournal.oamk.fi/2021/nivelvaiheohjaus-on-rajat-ylittavaa-yhteistyota/>
17. Jahnukainen, M. & Helander, J. (2019). Toisen asteen koulutuksen läpäisy nousuun – pakolla vai tuella? *HAMK Unlimited: Professional*, 21.5.2019. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020111690416>
18. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT). (2025). *Koulutukseen hakeutuminen: Peruskoulun 9. luokan päättäneiden välitön hakeminen ja sijoittuminen jatko-opintoihin 2010–2024*. Tilastokeskus. <https://stat.fi/fi/tilasto/khak>
19. Jokio, K., Myllykoski-Laine, S., Seppälä, S., Marjanen, J., Nousiainen, S., Bodö, Å., Honkala, A. M., Ikola, P., Kalalahti, M., Kiilakoski, T., Lehtinen, T.-M., Liiten, J., Rovio, M., Sinisalo, A. & Tilli, V. (2024). *Opinto-ohjauksen uusien muotojen arvioinnin loppuraportti*. Julkaisut 25:2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/opinto-ohjauksen-uusien-muotojen-arvioinnin-loppuraportti>

20. Kuntaliitto. (2025). Ammatillisen koulutuksen käyttäjät entistä tyytyväisempiä, vaikka yleinen mielipide muuttunut negatiivisemmaksi. Kuntalaistutkimus 2024. [Ammatillisen koulutuksen käyttäjät entistä tyytyväisempiä, vaikka yleinen mielipide muuttunut negatiivisemmaksi | Kuntaliitto.fi](#)
21. Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B. & Vartiainen, R. (2022). *Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa*. Julkaisut 26:2022. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/ammattillisilla-poluilla-arviointi-yksilollisista-opintopoluista-ammattillisessa-koulutuksessa-0>
22. Jahnukainen, M., Kalalahti, M. & Kivirauma, J. (toim.). (2019). *Oma paikka haussa: Maahanmuuttotoukka- ja koulutus*. Gaudeamus. <https://www.gaudeamus.fi/teos/oma-paikka-haussa/>
23. Kilpeläinen, P. & Rumpu, N. (2025). *Koulupudokkaat toisen asteen oppivelvollisessa koulutuksessa*. Tiivistelmät 3:2025. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/koulupudokkaat-toisen-asteen-oppivelvollisessa-koulutuksessa>
24. Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT). (2026). *Koulutuksen keskeyttäminen 2024*. Tilastokeskus. <https://stat.fi/fi/julkaisu/cmfl6hna4phws07w054oefvb>
25. Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu. (2026a). Ammatillisen koulutuksen läpäisy. Ammatillinen koulutus. https://vipunen.fi/fi/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=%7B1047AF49-DE3D-4A4E-98BB-FB0D3970FD31%7D&file=Ammatillinen%20koulutus%20l%C3%A4p%C3%A4isy%20-%20Aloitussuosi%20prosentit.xls&action=default
26. Hakamäki-Stylman, V., Hievanen, R., Aaltola, M., Anttila, A.-P., Keränen, H., Nurkka, N., Peteri, S., Ranta, K., Riihimäki, S., Stadius, A., Tammilehto, M. & Kaihari, J. (2024). *Amiksesta ammattikorkeakouluun – Arviointi ammatillisen koulutuksen tuottamista valmiuksista suhteessa ammattikorkeakouluopintojen vaatimuksiin*. Julkaisut 2:2024. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/amiksesta-ammattikorkeakouluun-arviointi-ammattillisen-koulutuksen-tuottamista-valmiuksista-suhteessa-ammattikorkeakouluopintojen-vaatimuksiin>
27. Hievanen, R., Goman, J., Hiltunen, K., & Hakamäki-Stylman, V.. (2024). *Katsaus ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen* (KARVI Julkaisut 16:2024). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/KARVI_1624.pdf
28. Kalmbach, A., Karhunen, H., Sarvimäki, M., Silliman, M., Suhonen, T., Virtanen, H., (2026). *Koulutuksen hyödyt ulottuvat laajalle*. Opetusalan ammattijärjestö OAJ. https://www.oaj.fi/siteassets/2026-pdf-tiedostot/oaj_tutkimuskooste_artikkeli-2_koulutuksen-hyodyt-ulottuvat-laajalle.pdf
29. Kalenius, A. (2023). *Vastavalmistuneiden työllistyminen 2009–2021*. Opetus- ja kulttuuriministeriön politiikka-analyysi 2023:1. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-758-1>
30. Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu. (2026b). Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Ammatillinen koulutus. https://vipunen.fi/fi/_layouts/15/WopiFrame.aspx?sourcedoc=%7B4298E8B7-ABB3-4306-BD72-

[9B527EFB6876%7D&file=Ammatillinen%20koulutus%20-%20ty%C3%B6llistyminen%20ja%20jatko-opinnot%20-%20tilastovuosi%20prosentit.xls&action=default](https://www.statistik.gov.fi/tilastot/tyo/tyo_2020/tyo_2020_9B527EFB6876%7D&file=Ammatillinen%20koulutus%20-%20ty%C3%B6llistyminen%20ja%20jatko-opinnot%20-%20tilastovuosi%20prosentit.xls&action=default)

31. Euroopan komissio, Eurostat. (2026). Self-employed persons by educational attainment level, Euroopan unionin julkaisutoimisto. Linkki: https://doi.org/10.2908/LFSA_ESGAED

32. Silliman, M. & Virtanen, H. (2022). Labor market returns to vocational secondary education. *American Economic Journal: Applied Economics*, 14(1), 197–224.
<https://doi.org/10.1257/app.20190782>

33. Virtanen, H. (2019). *Ammatilliseen vai lukioon? Koulutusvalinta vaikuttaa työuralla menestymiseen*. ETLA Muistio 81. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos.
<https://www.etla.fi/julkaisut/ammattilliseen-vai-lukioon-koulutusvalinta-vaikuttaa-tyouralla-menestymiseen/>

34. Hanhijoki, I. (2020). *Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035: Osaamisen ennakkointifoorumin ennakkointituloksia tulevaisuuden koulutustarpeista*. Raportit ja selvitykset 2020:6. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulutus-ja-tyovoiman-kysynta-2035>